

ДОЦ. І. МАЗЕПА

**До питання про флору полонин
на Підкарпатській Русі**

DOC. I. MAZEPА.

K OTÁZCE KVĚTENY POLONIN
NA PODKARPATSKÉ RUSI

ZUR FRAGE DER ALMENFLORA
IN DER PODKARPATSKA RUS

1929

ПОДЕБРАДИ — LAZNĚ POĐEBRADY

ДОЦ. І. МАЗЕПА

До питання про флору полонин
на Підкарпатській Русі

DOC. I. MAZERA.

K OTÁZCE KVĚTENY POLONIN
NA PODKARPATSKÉ RUSI

ZUR FRAGE DER ALMENFLORA
IN DER PODKARPATSKA RUS

*(Відбиток із Записок Української Господарської Академії
., т. II).*

1929

ПОДЄБРАДИ — LAZNĚ PODĚBRADY

До питання про флору полонин на Підкарпатській Русі.

Флора Підкарпатських полонин ще дуже мало досліджена. Потреба в докладніших матеріалах про флору полонин набирає особливо актуального значіння в зв'язку з практичними завданнями сучасного господарства на полонинах в напрямі штучного поліпшення їх травостану. З цих мотивів вважаю за доцільне подати тут короткий список рослин, які я зібрав в роках 1926—1928 під час своїх агроботанічних студій на полонинах Підкарпатської Русі. Цей список складений виключно на підставі власних спостережень під час зазначених трьохрічних студій¹⁾, які я провадив в літню добу, починаючи від половини липня до кінця серпня на полонинах: Рівна, Бержавська, Красна, Свидовецька і Черногорська.

В список увійшли лише рослини, зібрані мною на полонинах, тобто в безлісовій зоні, починаючи приблизно від 1200 м. і до найвищих вершин. В зв'язку з основною метою моїх студій — агроботанічна аналіза травостану полонин, — а також через обмеженість часом, що був у моєму розпорядженні, я під час екскурсій звертав головну увагу на флору лише тих частин полонин, що використовуються або можуть бути використані для сільсько-господарських цілей, в даному випадку, власне, як пасовиська. Рослини поширені на дуже крутих схилах, на скелях та по берегах гірських потоків я збирав лише побіжно. З тих же причин я не міг уділити належної уваги флорі болот, які, правда, зустрічаються тут рідко і в загальній площі полонин майже не відіграють жадної ролі. Найбільші по своїй довжині та площі полонини Красну, Свидовецьку та Черногорську мені вдалося оглянути докладніше лише в літі 1927 р. дякуючи сприятливій погоді.

Флора оглянутих мною полонин, особливо коли не брати під увагу східних полонин Черногорської та Свидовецької, загалом не багата й досить одноманітна. Крім географічних умов, причин цього треба шукати насамперед в одноманітності ґрунту, що майже всюди складається із продуктів вивітрювання твердих карпатських пісковиків третичної доби. Як видно із списку, на п'яти згаданих полонинах було мною зареєстровано понад 200 рослин, не рахуючи мохів та обрісників. Загальні дані про поширеність окремих видів рослин на полонинах, а також література по цьому питанню, подані мною в статті про типи полонин²⁾ в попередньому томі За-

¹⁾ В список внесені лише слідуючі рослини, які зустрічаються на полонинах, але мною особисто не були зареєстровані: *Rhododendron myrtifolium*, *Salix silesiaca*, *Luzula spicata*, *Juncus castaneus*, *Allium sibiricum*.

²⁾ В порівнянні з тією статтею в теперішній статті мною змінено назву слідуючих рослин: *Sesleria coerulea* на *S. Bielzii* і *Calamagrostis varia* на *C. villosa*.

писок Української Господарської Академії. Докладніші висліди своїх студій на полонинах подаю в окремій праці, яка ще не опублікована.

Означення рослин було зроблено за ласкавою допомогою ад'юнкта Національного Музею в Празі Д-ра І. Кляштерського³⁾, якому висловлюю за це щире подяку.

Назви високогірських рослин, що зустрічаються лише на полонинах Свидовецькій та Чорногорській, надруковані курсивом. Поставлені перед назвами деяких рослин знаки (* або **) мають таке значіння:

* — рослини, поширені на тирлах (Lägerflora).

** — рослини, поширені на болотах (Sumpflanzen).

РОСЛИНИ, ЗНАЙДЕНІ НА ПОЛОНИНАХ:

Pinaceae

Juniperus nana
Picea excelsa

*Pinus montana*⁴⁾

Gramineae

*Agrostis canina*⁵⁾

Calamagrostis arundinacea

„ *vulgaris*

„ *neglecta*

Aira caespitosa

„ *villosa*⁶⁾

„ *flexuosa*⁶⁾

Cynosurus cristatus

Anthoxanthum odoratum

**Dactylis glomerata*

Avena paniculata

Danthonia decumbens

*Avena versicolor*⁷⁾

***Festuca heterophylla*

Briza media

„ *pratensis*

За моїми спостереженнями, а також за спостереженнями д-ра І. Кляштерського *S. varia* на полонинах Підкарп. Русі не зустрічається зовсім, що ж до *S. coerulea*, то в рр. 1924—25 польські ботаніки Б. Павловський та інші прийшли до висновку, що в Татрах поширена не *S. coerulea*, а *S. Bielzii* (W. Szafer, S. Kulczynski, B. Pawlowski. *Rosliny polskie*, Warszawa 1924. — B. Pawlowski. *Zapiski florystyczne z Tatr*, див. *Acta Soc. Bot. Poloniae* 1925). Приблизно двома роками пізніше до того ж висновку, що до полонин Підкарпатської Русі прийшов згадуваний чеський ботанік др. І. Кляштерський.

³⁾ Д-р Кляштерський вже протягом кількох років провадить ботанічні студії на Підкарпатській Русі. В цих днях вийшла перша частина його праці під назвою «*Additamenta ad floram Carpatorossicam critica*» («*Preslia*», роқ. VIII. 1929).

⁴⁾ Поширена на полонинах Чорногорській, Свидовецькій і в Західній частині полонини Красної.

⁵⁾ Зареєстрована мною лише на Бержавській полонині (вершина Плай).

⁶⁾ Зустрічається рідко. Зареєстрована мною лише один раз на висоті коло 1500 м. недалеко від вершини Піп-Іван (Чорногор. полонина).

⁷⁾ Поширена на полонинах Чорногорській та Свидовецькій. Крім того, зареєстрована мною на полонині Красної на висоті коло 1450 м. на вершині Пришлоп.

⁸⁾ Зустрічається часто на всіх полонинах, крім Рівної та Красної, де мною ні разу не була зареєстрована.

<i>Festuca fallax</i>	<i>Poa nemoralis</i>
„ <i>supina</i> ⁹⁾	* „ <i>pratensis</i>
<i>Glyceria fluitans</i>	„ <i>violacea</i> ¹¹⁾
** <i>Molinia coerulea</i>	<i>Phleum alpinum</i>
<i>Nardus stricta</i>	„ <i>Michelii</i> ¹²⁾
<i>Poa alpina</i> ¹⁰⁾	* „ <i>pratense</i>
* „ <i>annua</i>	<i>Sesleria Bielzii</i>
„ <i>Chaixii</i>	<i>Trisetum flavescens</i> ¹³⁾

Cyperaceae

<i>Carex atrata</i>	<i>Carex pilulifera</i> ¹⁵⁾
„ <i>curvula</i> ¹⁴⁾	** „ <i>rostrata</i>
„ <i>flava</i>	„ <i>sempervirens</i> ¹⁶⁾
** „ <i>Goodenoughii</i>	„ <i>stellulata</i>
„ <i>leporina</i>	** <i>Scirpus silvaticus</i>
„ <i>pallescens</i>	** <i>Eriophorum latifolium</i>
** „ <i>paniculata</i>	** „ <i>vaginatum</i>

Juncaceae

<i>Juncus castaneus</i>	<i>Luzula campestris</i>
** „ <i>conglomeratus</i>	„ <i>nemorosa</i>
** „ <i>effusus</i>	„ <i>silvatica</i>
** „ <i>lamprocarpus</i>	„ <i>spadicea</i>
„ <i>trifidus</i>	„ <i>spicata</i>
„ <i>spec.</i>	„ <i>sudetica</i>

Liliaceae

<i>Allium sibiricum</i>	** <i>Veratrum album</i>
„ <i>victorialis</i>	** „ <i>Lobelianum</i>
<i>Maianthemum bifolium</i>	

⁹⁾ Поширена головним чином на полонинах Свидовецькій та Черногорській. Зовсім не була мною зареєстрована на полонині Красній.

¹⁰⁾ Зареєстрована мною на всіх полонинах крім Рівної. На Близниці (Свид. полонина) зустрічається також *Poa alpina* var. *vivipara*.

¹¹⁾ Дуже поширена, місцями як домінуючий вид в травостані, на полонині Свидовецькій на висоті приблизно від 1650 м. і вище між вершинами Тодіаска і Тагульська. Нігде на інших полонинах мною не була зареєстрована.

¹²⁾ Знайдена мною лише на Черногорській полонині на висоті коло 1500 м. на східньому схилі вершини Петрис.

¹³⁾ Зареєстрована мною двічі: на вершині Близниця (Свидов. полонина) на висоті коло 1800 метр. і на трав'яному болоті коло молочарні Рогонеско (Черногор. полонина) на висоті коло 1400 м.

¹⁴⁾ Знайдена на Свидовецькій полонині (Близниця) згаданим Д-ром Кляштерським. Див. його доклад на тему «*Vyznam Poloninských Karpat pro vývoj vysokohorské vegetace karpatské*». («*Věstník VI. sjezdu čsl. přírodopvců, lékařů a inženýrů*», Praha 1929, díl. III).

¹⁵⁾ Досить часто зустрічається лише на полонині Рівній в травостані з *Nardus stricta*.

¹⁶⁾ Поширена на полонинах Черногорській та Свидовецькій. Крім того, досить часто зустрічається на полонині Бержавській між вершинами Стіг і Вел. Верх на висоті приблизно від 1400 м. і вище.

Orchidaceae

Gymnadenia conopea **Orchis Morio
 „ albida „ spec.

Salicaceae

Salix bicolor Salix spec.
 „ silesiaca

Betulaceae

Alnus viridis

Fagaceae

Fagus sylvatica

Urticaceae

*Urtica dioica

Polygonaceae

Polygonum Bistorta Rumex acetosella
 „ viviparum * „ alpinus

Caryophyllaceae

*Cerastium caespitosum¹⁷⁾ *Sagina procumbens
Dianthus compactus Silene inflata
Heliosperma quadrifrida¹⁸⁾ *Stellaria graminea
**Lychnis flos cuculi * „ media

Ranunculaceae

Aconitum Napellus Helleborus purpurascens
Anemone alpina *Ranunculus acer
 „ narcissiflora „ montanus
 „ ranunculoides¹⁹⁾ * „ repens
**Caltha palustris * „ reptans

Cruciferae

*Arabis Halleri²⁰⁾ Cardamine pratensis
*Capsella bursa pastoris

Grossulaceae

Sedum roseum

¹⁷⁾ Крім тирл досить поширена на всіх ділянках полонин, що інтенсивно використовуються як пасовиська.

¹⁸⁾ Зареєстрована мною лише на Черногорській полонині. Зустрічається біля гірських потоків.

¹⁹⁾ Зареєстрована мною майже на всіх полонинах лише в 1928 р. В рр. 1926—27 ніде не зустрічав. Д-р І. Кляштерський в слідуючому році знайшов також Anemone nemorosa на значній висоті на полонині Свидовецькій (пол. Драгобрат).

²⁰⁾ На полонинах мною зареєстрована також варіація, описана згаданим д-ром Кляштерським під назвою *Arabis Halleri* subsp. *Transilvanica* Klačt. (див Addit. ad Fl. Carp. crit. 1929).

Dipsaceae

Knautia silvatica *Valeriana tripteris*²⁹⁾
Succisa pratensis

Campanulaceae

Campanula abietina **Campanula Scheuchzeri*³¹⁾
„ *alpina*
„ *glomerata* „ *trachelium*
„ *patula* *Phyteuma spicata*
„ *pseudolanceolata*³⁰⁾ „ *Vagneri*
„ „ *spec.*

Compositae

Adenostyles albifrons *Hieracium pilosella*
**Achillea millefolium* „ *umbellatum*
„ *lingulata* „ *spec. var.*
„ *Schurii* *Homogyne alpina*
Antennaria carpatica *Hypochoeris uniflora*
„ *dioica* *Chrysanthemum corymbosum*
Aposeris foetida „ *leucanthemum*
Arnica montana „ *rotundifolia*
Aronicum Clusii **Leontodon autumnalis*
Aster alpinus * „ *hispidus*
**Bellis perennis* „ *pyrenaeicus*
Carlina acaulis *Leontopodium alpinum*
Centaurea Kotschyana *Petasites albus*
„ *phrygia* *Saussurea alpina*³⁴⁾
Crepis spec. *Scorzonera rosea*
Doronicum austriacum *Senecio carpathicus*
Erigeron canadensis „ *Fuchsii*
Gnaphalium norvegicum „ *subalpinus*
„ *silvaticum* „ *crispatus*³⁵⁾
„ *supinum*³²⁾ *Solidago alpsetis*
*Hieracium alpinum*³³⁾ **Taraxacum officinale*
„ *aurantiacum* *Tanacetum vulgare.*
„ *auricula.*

Січень 1930.

²⁹⁾ Зареєстрована мною на Близниці (Свидовецька полонина).

³⁰⁾ Зустрічається досить часто на всіх полонинах, крім Рівної, на якій ні разу не була мною зареєстрована.

³¹⁾ Пакс в *Grundzuge der Pflanzenverbreitung in den Karpaten* (Bd. II, стор. 209) указує *C. Scheuchzeri* і *Hieracium alpinum* для вершини Пікуй, що знаходиться на чесько-польському кордоні далеко на захід від полонини Свидовецької та Чорногорської.

³²⁾ Зустрічається у вищій зоні на полонинах Свидовецькій та Чорногорській. На інших полонинах мною не була зареєстрована.

³³⁾ Див. примітку до *Campanula Scheuchzeri*.

³⁴⁾ Зустрічається дуже рідко. Мною зареєстрована на згадуваному трав'яному болоті на Чорногорській полонині.

³⁵⁾ Зареєстрована мною лише на Чорногорській полонині.

K OTÁZCE KVĚTENY POLONIN NA PODKARPATSKÉ RUSI.

(R é s u m é.)

Květena podkarpatských polonin jest ještě málo prozkoumána. Potřeba zevrubnějších údajů o květeně polonin je zejména akutní a důležitá v souvislosti s praktickými úkoly současného hospodářství na poloninách, a to ve směru umělého zlepšení jejich lučního porostu. Autor uvádí zde seznam rostlin, jejichž sbírku pořídil v letech 1926—1928, v době svých agrobotanických studií na poloninách Podkarpatské Rusi.

Tento seznam, až na několik rostlin, je sestaven výhradně na základě vlastních pozorování spisovatele, v době shora uvedených tříletých studií, jež byla konána v letním období, počínaje druhou polovinou července až do konce srpna na poloninách Rivna, Boržava, Krasna, Svidovec, Čorná Hora.

Do tohoto seznamu byly pojaty pouze rostliny, jejichž sbírka byla pořízena na poloninách, tedy v bezlesní zóně, počínaje asi ve výši 1200 m až k nejvyšším vrcholům. V souvislosti s hlavním úkolem svých studií — totiž agrobotanické analýsy lučního porostu polonin — autor v době exkursí zvýšenou pozornost věnoval květeně pouze těch částí polonin, jež jsou používány anebo mohou býti použity pro zemědělské účely, v tomto případě zejména jakožto pastviny.

Rostliny, rozšířené na velice strmých svazích, skalách a podél horských potoků, byly sbírány jenom letmo. Z těchto důvodů nebyla věnována patřičná pozornost květeně rašelinišť, jež se zde vyskytují zřídka a v celkovém rozsahu polonin nehrají téměř žádné úlohy.

Květena navštívených autorem polonin, zejména neběre-li se zřetel na východní poloniny: Čornu Horu a Svidovec, ovšem není bohatá a je dosti jednotvárná. Kromě geografických podmínek příčiny toho dlužno hledati především v jednotvárnosti půdy, jež téměř všude skládá se z produktů větrání tvrdých karpatských pískovců tercierní doby. Na pěti shora uvedených poloninách autorem bylo zaznamenáno přes 200 rostlin, nepočítaje v to mechy a lišejníky. Údaje o rozšíření jednotlivých druhů rostlin na poloninách byly uvedeny spisovatelem v jeho pojednání o typech polonin v předešlém sborníku U. H. Akademie.

Určení rostlin bylo provedeno za laskavé podpory adjunkta Národního musea v Praze, p. Dr. J. Klášterského, jemuž autor tímto vyslovuje upřímný dík.

Jména vysokohorských rostlin, které se vyskytují pouze na poloninách Svidovec a Čorná Hora, jsou otištěna kursivkou.

ZUR FRAGE DER ALMENFLORA IN DER PODKARPATSKA RUS.

(R é s u m é.)

Die Almenflora der Podkarpatska Rus ist noch wenig erforscht. Genauere Materialien über die Almenflora werden zur unumgänglichen Notwendigkeit im Zusammenhange mit den praktischen Aufgaben der Almenwirtschaft hinsichtlich der künstlichen Verbesserung ihres Pflanzenbestandes.

Der Autor gibt ein Verzeichnis dieser Pflanzen, die er in den Jahren 1926—1928 während seiner agrobotanischen Studien auf den Almen der Podkarpatska Rus gesammelt hat. Dieses Verzeichnis ist ausschliesslich mit einigen Ausnahmen auf Grund seiner persönlichen Beobachtungen während dieser dreijährigen Forschung aufgestellt. Das Botanisieren ging in den Sommermonaten vor sich, von der Hälfte des Juli bis Ende August auf den Almen: Riwna, Berzawa, Krasna, Swidowec und Čorna Hora.

In das Verzeichnis werden nur solche Pflanzen aufgenommen, die auf den Almen d. h. in der waldlosen Zone in der Höhe von ungefähr 1200 m an bis zu den höchsten Gipfeln gesammelt wurden. Im Zusammenhange mit seinen grundlegenden Studie — der agrobotanischen Analyse der Pflanzenbestände auf den Almen, lenkte der Autor seine Aufmerksamkeit nur auf solche Teile der Almen hin, die zu landwirtschaftlichen Zwecken ausgenützt werden oder deren Nutzung in gegebenem Falle als Weide möglich ist. Die Pflanzen, die ihre Vegetation auf steilen Abhängen, Felsen und an den Ufern der Gebirgsbäche finden, wurden nur gelegentlich gesammelt. Aus diesen Ursachen wurde der Flora der Sümpfe, die hier selten zu finden sind und in der gesamten Fläche der Almen keine Rolle spielen, keine grössere Aufmerksamkeit gewidmet.

Die Flora der vom Autor aufgesuchten Almen ist insbesondere, wenn man die Ostalmen Čorna Hora und Swidowec nicht berücksichtigt, im Allgemeinen nicht reich und genug einförmig. Ausser den geographischen Verhältnissen kommt hier als Ursache die Einförmigkeit des Bodens in Betracht, der fast überall aus den Verwitterungsprodukten der Karpathischen Sandsteine der Tertiräperiode zusammengesetzt ist. Auf den fünf erwähnten Almen wurden vom Autor über 200 Pflanzen registriert, in deren Zahl die Moose und Flechten nicht aufgenommen wurden. Die Angaben über die Verbreitung der einzelnen Pflanzenarten auf den Almen wurden vom Autor in der Arbeit über die Almentypen im früheren Berichte der Ukrainischen Wirtschaftsakademie veröffentlicht.

Die Pflanzenbestimmungen wurden mit gütiger Hilfe des Herrn Dr. J. Klášterský, Adjunkten des Nationalmuseums in Prag, durchgeführt, wofür der Autor auf diesem Orte seinen Dank abstattet.

Die Namen der Hochgebirgspflanzen, die nur auf den Almen Swidowec und Čorna Hora vorkommen, sind in der Kursivschrift gedruckt.

TISKEM „LEGIORAFIE“, PRAHA XIII., SÁMOVA 665.